

tag, ház felé lejtő platni nem volt kerámiadarabokkal kitapasztva. A ház gödréből kerámia- és állatcsontdarabok, a kemence betöltéséből paticsdarabok kerültek elő. A veremház járószintje egyenes volt, de a talajvíz miatt nem állt módunkban cölöphelyek, munkagödrök vagy tűzhelyfoltok nyomát megfigyelni rajta. A ház gödrét Ny-i oldalának közepén egy 180 cm átmérőjű, ovális gödör metszette. A gödör sötétbarna, csaknem homogen betöltése jól elvált a ház világosbarna, paticsos, humuszos betöltésétől. Az egymást metsző objektumok közül a gödör az újabb. A meredek oldalú gödröt 45 cm mélységig tudtuk bontani és csak állatcsontot találtunk benne. A veremház, a betöltésében talált kerámiadarabok alapján, Árpád-kori. A házat metsző gödör kora kérdéses.

SZOLNOKI LÁSZLÓ

183. Hajdúböszörmény, Varga-lapos

(Hajdú-Bihar megye) Ő

Az épülő M35 autópálya nyomvonalán a szondázó ásatásra kijelölt 18. sz. lelőhelyen 8171 m²-t humuszoltunk le a terepbejárás adatok alapján őskorinak jelzett területből. A szubhumuszból sok, jellegtelen őskori cseréptöredék került elő, azonban a négy kisméretű, sekély gödör nem tartalmazott leletanyagot.

KOVÁCS KATALIN

184. Hajdúböszörmény, IV. homokbánya

(Hajdú-Bihar megye) Ő, Sza, A, Á

A lelőhely a település külterületén, a várost Újfehértóval összekötő út 18. kilométerénél, az úttól DNy-ra található. Felszíne egyenetlen síkság, amely a Hajdúhát K-i és a Nyírség Ny-i részének határán fekszik. Tengerszint feletti magassága 120–125 m között váltakozik, amely nyugati és déli irányban egyaránt lejt. A Hajdúböszörmény 94. sz. lh. egy ÉNy–DK irányú kiemelkedésen húzódik, amelyet K-ről a Szegedi-folyás medre, Ny-ről néhány méter átmérőjű mélyedések határolnak. A kiemelkedő gerinc sosem volt vízzel borított terület, ezért ideális hely a megtelepedésre.

A feltárást megelőző régészeti hatástanulmány elkészítésekor csak a területből kiemelkedő homokdombon, ill. annak nyúlványain sikerült cseréptöredékeket gyűjteni, amelyek közelebbről nem meghatározható őskori, valamint népvándorlás kori településekre utaltak.

A 2005. augusztus 15. és november 29. között végzett feltáráson 6551 m²-en 165 objektumot bontottunk ki.

A terület ÉK-i részén 4 közelebbről nem meghatározható őskori gödröt, valamint egy teknős aljú árkot dokumentáltunk. Az avar temető területén 4 szórt hamvas sírt tártunk fel.

A császárkori szarmata település maradványai (gödrök) az avar temető területén koncentráálódtak, de az egykori falu bizonyosan tovább húzódott Ny-i irányba. A feltárt objektumok közül mérete, alakja és betöltésé-

nek jellege alapján még hetet sorolhatunk ebbe a korba. Az egykori falu valós kiterjedését még nem tudjuk megbecsülni.

A kutatás kiemelkedő eredménye a teljes egészében feltárt 110 késő avar kori csontvázas temetkezés. A sírok közel felében csak az elkorhadt csontokat találtuk meg. A férfiakat rendszerint vaskésükkel és övükkel együtt temették el. Némely esetben a vaskéseken sikerült megfigyelni a fatok maradványát. Az egykori övre a legtöbb esetben csak a korrodálódott vascsat utalt. Ezen több esetben jól kivehető volt a textilöv maradványa. A női sírok esetében jellegzetes volt a gyöngyökből készült nyaklánc, az orsógomb, ill. néha velük is eltemettek vaskést. A férfi és a női temetkezésekre egyaránt jellemző volt a láb mellé, rendszerint az elhunyt bal oldalára helyezett húsmelléklet. Három esetben tártunk fel olyan temetkezést, ahol a sírgödörben valamilyen faszerkezetre (asztalka, koporsólábak?) utaló oszlophelyek voltak (négy vagy hat). Két sírban találtunk edényben elhelyezett ételmellékletet. A sírok tájolása (É–D), a mellékletek és viseleti elemek típusai, illetve a sírok szegénysége alapján a temetőt a késő avar korra keltezhetjük. A Kárpát-medencében feltárt többi hasonló korú temető alapján nagyon valószínű, hogy a sírok legalább harmada a 9. században, vagyis az avar uralom bukása után került földbe. A feltárással sikerült lehatárolni az avar temetőt K-ről, D-ről és részben Ny-ről. További sírok csak a feltárt területtől É-ra várhatók.

A temetőtől Ny-ra, mintegy 30 m-re már jelentkeztek az első telepobjektumok. Elsősorban a kutatóárkokban jelentkező veremházak feltáráására törekedtünk. Ezek közel négyzet alaprajzú, félig földbe mélyített épületek. Két típusát különíthetjük el. Az egyik nagyobb méretű (kb. 4×3,5 m), 30–40 cm-re földbe mélyített, tapasztott padlójú veremház. Az épületek sarkában kisméretű kerek kemencét találtunk, némelyik építésénél köveket is felhasználtak. Az objektum padlóján egy vagy több nyílt tűzhelyet is észleltünk. Ennél az épülettípusnál az oldalfalak mentén, ill. a sarkoknál leásott oszlophelyek alapján felmenő falakkal számolhatunk.

A veremházak másik típusa az előbbinél kisebb (3×2,9 m), csak kb. 20 cm-re mélyedt a földbe. Nem volt tapasztott padlója, csupán lejárt padlószint, és a feltárással során nem találtunk oszlopokra utaló nyomokat. A két épülettípus valószínűleg funkciójában is elkülönült egymástól. Az avar település biztosan teljes egészében elfoglalta a vizsgált terület Ny-i szélén emelkedő lapos tetejű dombot.

A terület Ny-i felén feltárt 4 rövid árokszakas egyikéről sem lehetett eldönteni, hogy a népvándorlás koron belül melyik időszakra keltezhető (császárkor vagy késő avar).

Egy 14. századi kemencét és a közelében lévő erősen faszenes betöltésű, kisméretű, sekély gödröt, továbbá egyetlen kora újkorra keltezhető objektumot (kemencét) is feltártunk.

CZIFRA SZABOLCS

